

Karel Jaromír Erben
Erben

Kytice

Kytice
z pověstí
národních

Karel Jaromír Erben

Karel Jaromír Erben

**Kytice
z pověstí
národních**

LOKORAN

Dokoran, 2002

Illustrations Pavel Rut, 2002

ISBN 80-86569-38-1

KYTICE

Zemřela matka a do hrobu dána,
sirotky po ní zůstaly;
i přicházely každičké ráno
a matičku svou hledaly.

I zželelo se matce milých dítek;
duše její se vrátila,
a vtělila se v drobnolistý kvítek,
jímž mohylu svou pokryla.

Poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly;
a prostý kvítek, v něm majíc útěchu,
mateří-douškou nazvaly. –

Mateří-douško vlasti naší milé,
vy prosté naše pověsti!
Natrhal jsem tě na dávné mohyle –
komu mám tebe přinést?

Ve skrovnou já tě kytici zavážu,
ozdobně stužkou ovinu;
do širých zemí cestu ti ukážu,
kde příbuznou máš rodinu.

POZNAMENÁNÍ

KYTICE

Pověst o prvopočátku *mateřídoušky*, tak jak tuto jest uvedena, vypravuje se v bývalém kraji Klatovském v Čechách: i posla bezpochyby z pouhého výkladu slova samého: *mateřídouška*, t. matčina duše, jakož pak ta bylina i také v polském *macierza-duszka* neb *macierzanka* a v jihoslovanském vůbec *materina dušica* slove. V jazyku staroslovanském jmenuje se prostě *dušica*, čehož i Rusové tak užívají.

POKLAD

Pověst i jinde v Evropě známa, jen v okolnostech rozličně se proměňujíc. V staré literatuře české nalézáme ji vetkanou v legendu o sv. Klimentu papeži. Trajan, císař římský, dal totiž sv. Klimenta utopiti v moři, kázav jemu mořskou kotvu k hrdlu přivázati. Legenda vypravuje, že každého roku v den jeho skončení až do sedmého dne na tři míle moře se rostupovalo, a poutníci tam po suchu vcházejíce, nalézali chrám mramorový zázračně způsobený a v něm tělo sv. Klimenta v krásné skříni. Tu také jedna žena se svým dítětem den sedmý rozstoupení mořského k hrobu přišla; a když jí zatím děťátko usnulo, počalo nenadále moře řvátí, zase se zavírajíc. Tu ta žena u velikém strachu s jinými lidmi, i dítěte zapomenouc, na břeh utekla; ale tu pomysliv na dítě žalostně volala a plačíc dlouho hledala, zdali by moře asi mrtvé dítě její na břeh vyvrhlo. A když se již do dítěte rozpáčila, vrátila se domů a to celé léto strávila v žalosti. Potom po roce, když se moře zase rozstoupilo, před jinými lidmi první k hrobu sv. Klimenta se utekla, a tu pohleděvši spatřila, ano dítko její na témž místě, kdež je

byla ostavila, spí. I vzbudila je a s velikou radostí je k sobě tulíc tázala se, kde ten celý rok bylo? Dítě pak odpovědělo: „Nevím, byl-li jest rok, ale jen jednu noc přespalo jsem.“

„V kůru zpívají pašije.“

Vypravuje se, že v týden pašijový v ten čas, když se v kostele pašije zpívají, otevřeny jsou poklady zemské; na čemž tato pověst osnována.

SUATEBNÍ KOŠILE

Tato pověst vypravuje se v Čechách dvojím, podstatně rozdílným způsobem; ano jsou i pozůstatky národních písní, jimiž se u nás opěvala. V jedné z nich pobízí umrlec dívku, aby šla s ním, těmito slovy:

Vstaň se, má milá, vstaň se šněrovat,
čas můj uchází, nemám kdy čekat;
můj kůň je rychlý jak střelná rána,
ujede s námi sto mil do rána.

Pověsti a písně národní, ježto vypravují, že umrlý z hrobu vstav přišel pro dívku, kterou za živa miloval, aneb i také pro svou milou sestru, nalézají se téměř u všech Slovanův, a též u jiných národův. Srbové mají píseň, že zemřelý Jovan přijel na koni hrobovém pro sestru svou Jelicu. Slováci vypravují, že dívka přivolala mrtvého miláčka svého, v kaši vařic umrlčí hlavu, kterážto varem vydávala hlas: „Pojď, pojď, pojď!“ Též Malorusové mají podobnou píseň, jako je srbská. Pověst ruskou v báseň oděl Žukovský a tolikéž Mickiewicz pověst polskou aneb litevskou. Bürgerova německá Lenora známa jest vůbec. V národní písni skotské vypravuje se, kterak mrtvý Vilém přišel pro svou milou Margretku; a stará píseň bretaňská opět líčí bratra, kterýž v bitvě padl a potom v noci

Pravice jeho podpírala se o dlouhý železný holý meč, kterýž mu až pod vousy dosahoval. Levou rukou držel štít se staroměstským znakem, u nohou pak jemu ležel lev, kterýžto lev i štít potud se ještě spatřují. Řečený znak na štítu byl udělen Staroměstským léta 1475 od císaře Fridricha III., z čehož se poznává, že ta socha z pozdější doby jest. Byloť to vlastně znamení práva mostského, tak řečené mostské jurisdikcí, kteréžto právo císař Karel IV. Starému Městu byl daroval. Lid obecný nazýval tu sochu vůbec Bruncvíkem, pro znamení lva i meče, maje v paměti známou kroniku o Bruncvíkovi, již záhy z jazyka německého v český převedenou, kdež tento báječný hrdina tolikéž s mečem a lvem se zobrazoval. Při obležení Prahy od Švédů l. 1648 urazila koule nepřátelská polovici té sochy až po pás i s mečem, a jen břich a nohy s ostatními příznaky zůstaly, tak jak se nyní ještě vidí. Těto pak spodní polovice ujala se pověst nadřečená ve smysl ten: že představuje před oči sobství a pošetilou samolibost, ježto prý nyní vůbec panují, a že nemůže dobře býti, dokavad upřímné srdce a zdravý rozum neobdrží svého místa.

Poznámka nakladatele

Toto vydání bylo připraveno podle vydání upraveného Rudolfem Skřečkem a Antonínem Grundem, které vyšlo roku 1956 ve Státním nakladatelství krásné literatury a umění v Praze. Sbíрка obsahuje i původní *Poznamenání* Karla Jaromíra Erbena k legendám a pověstem, z nichž při psaní Kytice vycházel.

OBSAH

KYTICE	5
POKLAD	9
SUATEBNÍ KOŠILE	35
POLEDNICE	53
ZLATÝ KOLOURAT	9
ŠTĚDRÝ DEN	77
HOLOUBEK	87
ZÁHOŘOVO LOŽE	95
UODNÍK	119
URBA	133
LILIE	143
DCEŘINA KLETBA	151
UĚŠTRYNĚ	157
POZNAMENÁNÍ	171
Poznámka nakladatele	182

„malá, ale silná káva“

Karel Jaromír Erben

Kytice z pověstí národních

Vydání v Dokořán první.

Grafická úprava a ilustrace Pavel Růt.

Redakce Marcela Turečková.

Vydalo nakladatelství Dokořán, s.r.o.,

Kováků 10, Praha 5, dokoran@dokoran.cz,

<http://www.dokoran.cz>, jako svou 27. publikaci roku 2002.

Vytiskla tiskárna Akcent, Vimperk.

Doporučená maloobchodní cena 119 Kč.